

Participatie volgens de landschapsarchitect

Anne-Mette van Lieshout & Mariëtte Claringbould, tlu Landschapsarchitecten

Foto's: tlu Landschapsarchitecten

Participatie is goed, participatie is nodig. Het is een weinig gedurfde stelling, maar hoe pak je dat aan? Een gefundeerd antwoord zou je niet op de eerste plaats van landschapsarchitecten verwachten. Maar tlu neemt participatie serieus, gelouterd door jarenlange ervaring. Bovendien blijkt ontwerp een uitstekend communicatiemiddel te zijn.

Het is voor ons inmiddels een ervaringsfeit: ongeacht de stemming bij aanvang en ongeacht het type mensen dat erbij betrokken is, participatie leidt altijd tot een brede acceptatie van de verandering die de (woon)omgeving doormaakt. Uit de ervaring die wij met burgerparticipatie hebben opgedaan in uiteenlopende plannen, van visie op groen in Krachtwijken tot het meedenken over gebruik en inrichten van straten en pleinen in Naarden-Vesting, weten wij ondertussen dat het slagen van burgerparticipatie geen toeval is. Het is een gevolg van een doordachte aanpak van het proces én een goede vertaling van de wensen van de burgers door de ontwerper.

Meedenken, meewerken, meedoen

Bij het ontwerp van een nieuw park in Houten (Park West) is voor een zeer actieve vorm van participatie gekozen; er wonen veel 'resourcesterke' mensen die graag meedenken en -doen. De bewoners hebben vanaf het uiten van wensen voor het nieuwe park tot en met aanleg en onderhoud geparticipeerd. Er is actief mee ontworpen in werkgroepen aan diverse thema's. Ontwerpen werden daarna becommentarieerd door een klankbordgroep. Nu werkt een groep van vrijwilligers sinds de oplevering van het park (voorjaar 2009) mee in het onderhouden van 'extra's', zoals bloemvakken. Ook als

(toekomstige) bewoners dit onderhoud niet meer op zich willen nemen, blijft het ontwerp overeind.

Het juiste participatieproces voor de juiste participanten

Het lijkt een grote kans: participatie! Maar niet iedere groep is er bij voorbaat blij mee. Zo hadden de bewoners van de Krachtwijk Velve Lindenhof in Enschede al een heel traject achter de rug waarbij zij de keuze hadden gemaakt tussen sloop of renovatie van hun woning en vervolgens meedachten over hun woningplattegrond. En toen kwam het participatietraject voor het inrichten van de openbare ruimte erbij! Op het eerste gezicht was er niet veel 'puf' meer over bij de

Bollenplantdag in park
Schoneveld, Houten.

bewoners en daarom hebben wij, samen met gemeente en woningcorporatie, voor een proces gekozen waarbij tlu landschapsarchitecten eerst ideeën aanreikte. Op basis hiervan is met betrokkenen een brede discussie over wensen en keuzes gevoerd. Tijdens drie participatieavonden zijn wij tot een definitief ontwerp gekomen van woonstraten, een groen netwerk, speelmogelijkheden en een nieuw ontmoetingsplein. Uiteindelijk is de opkomst heel hoog geweest; meer dan de helft van de toekomstige bewoners van Velve Lindenhof én een aantal omwonenden en belanghebbenden hebben deelgenomen.

Tot waar reikt de invloed?

In elk participatieproces moet je van te voren weten waarop daadwerkelijk invloed uitgeoefend kan worden. De opdrachtgever moet duidelijk maken wat de randvoorwaarden zijn, zoals het uitvoeringsbudget en de eisen voor het toekomstig beheer. De ontwerper kan dat doorvertalen naar de burgers - welke ingrediënten kosten veel onderhoud en geld en welke niet. Wees niet bang om bedragen te noemen! Het voorkomt een hoop teleurstelling en frustratie wanneer burgers precies weten waarop zij wel en niet kunnen rekenen.

Ontwerp als bindmiddel

Ontwerpthema's en later het ontwerp zelf kunnen goed worden ingezet als 'bindmiddel' tussen verschillende partijen. Waar het in beginnel misschien lijkt alsof de wensen en eisen van overheid en de burgers haaks op elkaar staan, kan vaak door middel van een integraal ontwerp worden aangetoond dat wensen elkaar niet hoeven te bijten. Om *commitment* voor ontwerpthema's te krijgen, organiseren wij bovendien soms excursies voor een groep betrokkenen naar vergelijkbare plekken. Dit heeft ook een verbindend effect. Wij evalueren na de excursies welke ideeën en welke ontwikkelingen in de eigen situatie wenselijk zijn en welke niet. De groep verkrijgt daardoor een gezamenlijk referentiekader waarnaar verwezen kan worden. Dat scheelt een heleboel spraakverwarring en komt vanzelfsprekend het proces ten goede.

De rol van de opdrachtgever

Het gevoel van 'eigenaarschap' van bewoners voor een plan maakt later het verschil in het koesteren van de plek. Dat gevoel kan door

participatie in het ontwerpproces worden opgeroepen. Daarnaast is het van grote waarde om tijdens de ontwerpfase te kunnen 'testen' of een plan gaat werken. Wij juichen daarom

Eerste reacties van bewoners op sfeerbeelden, Kampen.

Participatiemiddag Marlburgen, Arnhem.

Terreinbezoek participanten en ontwerpteam.

burgerparticipatie toe. Wij denken wel dat het noodzakelijk is om samen met de opdrachtgever kritische vragen te stellen vóór het begin van het proces om de participatie te laten slagen. Dat kunnen de volgende vragen zijn:

- Voor wie wordt er een participatietraject ingezet?
- is het voldoende met tien geïnteresseerden?
- of moet het zoveel procent zijn?
- of een representatieve samenstelling van de bevolking uit het betreffende gebied?
- moet er een achterban van sleutelfiguren aanwezig zijn?
- Wat moet er met het participatietraject bereikt worden?
- input voor de ontwerper?
- gevoel van eigenaarschap bij de toekomstige gebruikers?
- proces mede als middel voor verbeteren van de sociale cohesie?
- weerstand ombuigen in acceptatie?

De kracht van beelden

Pas wanneer de opdrachtgever (meestal gemeente of woningcorporatie) én de ontwerper (of begeleider van het participatieproces) helder hebben met welk doel en voor wie het participatie traject ingezet wordt, kan er met de juiste aanpak op worden ingespeeld. De eerste aankondiging is van cruciaal belang; in Park West zijn alle omwonenden huis-aan-huis aangeschreven over de eerste bijeenkomst, terwijl in Velve Lindenhof de aankondiging via kleurrijke posters met beelden werd gedaan. Tijdens participatieprocessen gebruiken we vooral de kracht van beelden. Beelden blijven langer op het netvlies staan. Mede om die reden bepalen wij nauwkeurig welke (voor)beelden we laten zien, om uiteindelijk geen verkeerde verwachtingen te wekken.

De valkuil van de participatie

We zien ook een valkuil bij burgerparticipatie in ontwerpprocessen. De ideeën en soms bezwaren zijn talrijk en worden vaak geopperd zonder zich bewust te zijn van de consequenties. Er kan van een leek niet verwacht worden waartoe bepaalde ideeën leiden. Het is de taak van de ontwerper om de essentie van de ideeën van de burgers te

vertalen op een zodanige manier dat er een totaalplaatje ontstaat: een integraal ontwerp vanuit een goed geleide visie. Een van de oprichters van ons huidig bureau, Hans Warnau, tevens docent landschapsarchitectuur, had een mooie uitspraak voor zijn studenten: 'je moet mensen niet geven wat ze vragen, je moet mensen hun dromen geven'. Met deze woorden willen wij opnieuw bestuurders en opdrachtgevers inspireren voor de aanpak van participatieprocessen. <<

Website

www.tlulandschapsarchitecten.nl